

În cauza Nasri împotriva Franței¹
Curtea europeană a Drepturilor Omului, constituită, conform articolului 43 (art. 43) din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale ("Convenția") și conform clauzelor pertinente din regulamentul A², într-o cameră compusă din următorii judecători:

Dnii R. Ryssdal, *președinte*,

R. Bernhardt,

F. Matscher

L.-E. Pettiti,

J. De Meyer,

J.M. Morenilla,

M. A. Lopes Rocha,

L. Wildhaber,

D. Gotschev,

precum și Dl H. Petzold, *grefier*,

După ce a deliberat în Camera consiliului la 25 februarie și la 21 iunie 1995,

Pronunță următoarea hotărâre, adoptată la 21 iunie 1995.

Procedura

1. Cauza a fost deferită Curții de către Comisia Europeană a Drepturilor Omului ("Comisia") apoi de către Guvernul francez ("Guvernul"), la 20 mai și apoi la 7 iulie 1994 respectiv, într-un termen de trei luni prevăzut în articolele 32 par. 1 și 47 din Convenție. La originea sa se află o cerere (nr.19465/92) dirijată împotriva Republicii franceze și al cărui cetățean algerian, Dl Mohamed Nasri, desemnat la origine cu inițialele N., sesizase Comisia la 30 ianuarie 1992 în virtutea articolului 25.

Cererea Comisiei se bazează pe articolele 44 și 48 precum și pe declarația franceză care recunoaște jurisdicția obligatorie a Curții, cererea Guvernului pe articolul 48. Scopul lor este de a obține o decizie cu privire la problema de a ști dacă faptele cauzei revelează o încălcare din partea Statului pârât a exigențelor articolelor 3 și 8 din Convenție.

2. Dept răspuns la invitația prevăzută în articolul 33 par. 3 d) din regulamentul A, reclamantul a exprimat dorința de a participa la proces și a desemnat avocații (articolul30).

3. Camera care trebuia constituită era compusă cu drepturi depline din Dl. L. -E. Pettiti, judecător cu cetățenie franceză (articolul 43 din Convenție), și Dl M. R. Ryssdal, președintele Curții

¹ *Notele grefierului*

Cauza are numărul 18/1994/465/546. Primele două cifre indică ordinea în anul de introducere, ultimile două - locul pe lista sesizărilor Curții de la origine și pe cea a cererilor inițiale (la Comisie) corespunzătoare.

² Regulamentul A se aplică la toate hotărârile deferite Curții până la intrarea în vigoare a Protocolului nr. 9 (P9) și, după aceasta, numai hotărârile cu privire la Statele care nu sunt legate prin acest Protocol (P9). El corespunde regulamentulului intrat în vigoare la 1 ianuarie 1983 și modificat de mai multe ori de atunci.

(articolul 21 par. 3 b) din regulamentul A). La 28 mai 1994, acesta a tras la sorți numele altor șapte membri, și anume Dnii R. Bernhardt, F. Matscher, J. De Morenilla, M. A. Lopes Rocha, L. Wildhaber și D. Gotchev, în prezența greșierului (articolele 43 din Convenție și 21 par. 4 din regulamentul A).

4. În calitate de președinte al camerei (articolul 21 par. 5 din regulamentul A), Dl Ryssdal a consultat, prin intermediul greșierului, agentul Guvernului, avocatul reclamantului și delegatul Comisiei în ceea ce privește organizarea procedurii (articolele 37 par. 1 și 38). Conform ordonanței emise în consecință, memoriile Guvernului și ale reclamantului au parvenit la greșă respectiv la 14 noiembrie și la 5 decembrie 1994. La 10 februarie 1995, Comisia a furnizat greșierului diferite documente cerute la indicația președintelui.

5. După cum a decis acesta, dezbaterile s-au derulat în public la 21 februarie 1995, la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg. Curtea a avut anterior o ședință de pregătire.

Au compărut:

- *din partea Guvernului*

Dl M. Perrin de Brichambaut, director al afacerilor
Juridice, Ministerul Afacerilor Externe,

agent,

Dna M. Merlin-Desmartis, consilier la tribunalul
administrativ detașat la direcția afacerilor
juridice a Ministerului Afacerilor străine,

Dna M. Pauti, șef al biroului de drept comparat
și de drept internațional la direcția libertăților
publice și afacerilor juridice a Ministerului de Interne,

avocați;

- *din partea Comisiei*

Dl J.-C. Geus,

delegat;

- *pentru reclamant*

Dl B. Desclozeaux,

avocat.

Curtea a audiat declarațiile lor, precum și răspunsurile Dlui Perrin de Brichambaut, Dlui Geus și Dlui Desclozeaux la întrebările Curții și ale unui judecător.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

6. Dl Nasri este cetățean algerian, s-a născut surdomut în iunie 1960 în Algeria, el este cel de-al patrulea dintre cei zece copii, dintre care unul a decedat; șase dintre ei au cetățenie franceză. El a sosit în Franța cu familia sa, în februarie 1965. La momentul actual, el are reședința la domiciliul părinților săi la Nanterre (Hauts-de-Seine).

A. Anii de școală ai reclamantului

7. Conform dosarului, anii de școală ai reclamantului pot fi rezumați după cum urmează.

8. La sosirea lor în Franța, Dl și Dna Nasri au vrut să-și înscrie fiul la grădiniță, unde li sa refuzat aceasta din motivul infirmității sale. Atunci ei s-au prezentat la Institutul Saint-Jacques din Paris, instituție specializată pentru surdomuți, unde nu a fost admis din lipsă de locuri și deoarece nivelul său intelectual era insuficient. Astfel, Dl Nasri nu a putut frecventa școala până în 1968.

În acest an, interesatul a fost admis la Centrul audiometric medico-psihopedagogic din Boulogne (Hauts-de-Seine), în rezultatul demersurilor unei asistente sociale. Acolo el a urmat o reeducare audiometrică și o instruire adaptată situației lui. La 11 decembrie 1971, el a fost eliminat din cauza brutalităților sale.

9. El a rămas iarăși fără învățătură și fără școlaritate până în 1974. La acea epocă, el a fost înscris la un centru pentru surdomuți la Tours (Indre-et-Loire). Deoarece părinții lui nu mai puteau plăti cazarea, el a revenit șapte luni mai târziu.

La 20 septembrie 1976, el a început să învețe meseria de zugrav, dar a fost nevoit s-o întrerupă la 20 octombrie 1977 în urma unor incidente.

10. Interesatul indică că el cunoaște rău limbajul surdomuților, că nu știe nici să scrie, nici să citească și că se exprimă, rudimentar, cu ajutorul semnelor înțelese doar de anturajul său apropiat.

B. Condamnările penale ale reclamantului

11. Începând cu 1977, reclamantul a fost semnalat la poliție pentru diferite furturi; el a trebuit să compare de mai multe ori în fața tribunalelor.

12. La 10 martie 1992, cazierul său judiciar prezenta următoarele condamnări:

- La 3 noiembrie 1981, la 2 februarie 1982 și la 21 ianuarie 1983, pedepse cu închisoarea de la șase luni la un an, pentru furt simplu și tentativă, de către tribunalul corecțional din Paris;

- la 15 mai 1986, cinci ani de închisoare dintre care doi ani condițional și cu punere la încercare pentru cinci ani, acuzat de viol în grup, de către curtea de jurați din Hauts-de-Seine;

- la 17 septembrie 1987, un an și trei luni de închisoare pentru furt cu violență, de către tribunalul corecțional din Paris;

- la 10 noiembrie 1988, zece luni de închisoare pentru furt cu violență, de către curtea de apel din Paris;

- la 7 septembrie 1989, două mii de franci amendă pentru violență voluntară asupra unui funcționar public, de către tribunalul corecțional din Paris;

- la 10 decembrie 1990, șase luni de închisoare, fiind acuzat de furt și dosire de obiecte furate, de către curtea de apel din Versailles.

La acestea s-au adăugat la 21 mai 1982, o condamnare la opt zile de închisoare condițional pentru distrugerea bunurilor altei persoane, la 13 mai 1992, o pedeapsă de opt luni de închisoare pentru furt și la 31 martie 1993, o condamnare pentru furt cu violență despre care Curtea nu are precizări.

C. Expulzarea reclamantului

13. La 21 august 1987, ministrul de Interne a ordonat expulzarea reclamantului, din motiv că prezența sa pe teritoriul francez constituia o amenințare pentru ordinea publică. Fiind luată în virtutea articolelor 23 și 24 ale ordonanței din 2 noiembrie 1945 modificată (paragraful 27 de mai jos), hotărârea se baza pe cinci condamnări ale interesatului, dintre care și cea din 15 mai 1986 (paragraful 12 de mai sus).

14. La 10 martie 1988, tribunalul administrativ din Versailles a anulat această hotărâre. După părerea lui, ministrul nu a avut dreptate când s-a fondat pe ordonanța din 1945, în versiunea sa modificată prin legea din 9 septembrie 1986, deoarece aceasta conținea dispoziții mai riguroase decât cea care era în vigoare până atunci. Bazându-se pe ea în speță, în prezența condamnărilor penale, toate anterioare acestei date, reieșea că se puneau în cauză pe nedrept situațiile existente.

15. La 15 februarie 1991, Consiliul de Stat a modificat hotărârea menționată mai sus și a respins cererile Dlui Nasri cu privire la anularea sau la amânarea executării acestei hotărâri. După părerea lui, expulzarea unui străin nu avea caracterul unei sancțiuni, dar a unei măsuri de poliție exclusiv destinată protejării ordinii și securității publice; astfel, dispozițiile legii din 9 septembrie 1986 puteau fi aplicate de la intrarea lor în vigoare strănilor care îndeplineau condițiile fixate de către ele, oricare ar fi data condamnării reținute împotriva lor.

16. La 30 ianuarie 1992, interesatul s-a prezentat, după convocare, la prefectura din Hauts-de Seine din Nanterre, unde a fost reținut, apoi, prin decizia prefectului, pus în detenție administrativă, pentru o durată de douăzeci și patru de ore, în vederea expulzării sale în Algeria. Aceasta nu putea să aibă loc un termenul fixat, printr-o ordonanță din 31 ianuarie, tribunalul de mare instanță din Nanterre i-a interzis Dlui Nasri să-și părăsească reședința de la domiciliul părinților săi.

17. Invocând articolele 3, 6 și 8 din Convenție, reclamantul a introdus la 31 ianuarie 1992, pe lângă tribunalul administrativ din Paris, un recurs dirijat în special împotriva deciziilor de expulzare și de reținere.

Tribunalul i-a refuzat recursul la 28 octombrie 1992: prezența interesatului pe teritoriul francez prezenta o amenințare gravă pentru securitatea publică, ținând cont de trecutul său foarte delictuos, de gravitatea faptelor comise și de persistența sa în delincvență; astfel deciza atacată nu a prezentat o atingere "disproporțională la dreptul lui la o viață de familie cu scopurile pentru care [ea] a fost luată".

18. Până în prezent, expulzarea nu a avut loc, ținând cont de cererea de amânare a îndepărării prezentată de către Președintele Comisiei Europene pentru Drepturile Omului (paragraful 29 de mai jos).

Printr-o decizie din 4 februarie 1992, ministrul de interne i-a refuzat Dlui Nasri să-și părăsească reședența de la domiciliul părinților săi, "până la momentul când el va avea posibilitatea să defereze asupra deciziei de expulzare a interesatului". Această măsură a fost apoi prelungită.

D. Rapoartele cu privire la reclamant

1. Rapoartele medicale

19. În cadrul urmăririlor îndreptate împotriva reclamantului, mai multe expertize au studiat personalitatea, comportamentul și mediul său.

a) Rapoartele anterioare urmăririlor pentru viol

20. Un raport al examenului psihiatric, efectuat în octombrie 1977 la cererea judecătorului de instrucțiune de pe lângă tribunalul de mare instanță din Nanterre, prezintă concluziile următoare:

"Inculpatul este un adolescent de 17 ani, surd și mut, și în afară de aceasta nereeducat, nu este atins de debilitate mintală și de maladie mintală. Dar este foarte influențabil.

El nu este în stare de demență în sensul articolului 64 din codul penal dar nematuritatea sa afectivă și tulburările intermitente ale caracterului, plus faptul că este surdomut, permit atenuarea responsabilității penale într-o măsură destul de largă. În nici un caz nu este vorba de un alienat. Nu prezintă un pericol de ordin psihiatric. Poate fi încredințat familiei. Este puțin accesibil pentru o sancțiune penală.(...)"

21. Un raport al examenului medico-psihologic, din 26 noiembrie 1982, cerut de către judecătorul de instrucțiune de pe lângă tribunalul de mare instanță din Paris, indică:

"Datele biografice colectate sunt foarte sărace, chiar și din motivul că individul mai mult mimează decât vorbește limbajul surdomuților. Știm totuși, că el s-a născut în Algeria, în urmă cu aproximativ 22 de ani, este incapabil să indice data exactă a nașterii sale. Ne informează că a venit din Algeria în Franța când era mic. Părinții săi sunt ambii în viață. Tatăl său exercită încă o activitate profesională. Mama stă acasă, ea este descrisă ca fiind o femeie bolnavă.

(...)

În ceea ce privește școlaritatea [el] ne-a spus că a fost înmatriculat la o școală specială pentru surdomuți unde a învățat meseria de zugrav. El ne-a declarat că nu știe să scrie și este obligat să ceară altei persoane surdomute să-l ajute să scrie. Nu cunoaște adresa părinților săi la Paris.

(...)

Nivelul său intelectual este mediocru. De fapt, el nu este capabil să precizeze cu exactitate niște date importante din viața sa. El declară că nu știe nici să scrie, nici să citească. Traducătorul pentru surdomuți ne spune că el cunoaște foarte puțin limba surdomuților și că practică mai mult mimica decât o limbă adaptată.

(...)

Ar fi util ca el să fie instituționalizat pe plan socio-profesional și să găsească într-adevăr o meserie adaptată situației sale."

b) Rapoartele stabilite în cadrul urmăririlor pentru viol

22. Un raport al examenului medico-psihologic stabilit la 21 noiembrie 1983 relevă:

„Mohamed Nasri dispune de foarte puține mijloace de comunicare și de înțelegere a lumii. În familia sa și în societate, el a fost marginalizat unde și-a construit un univers închis. Comunicarea sa cu lumea a rămas

rudimentară, ea se exprimă deseori în termeni agresivi, în măsura în care identificările asimilatoare se făceau doar cu privire la personajele care întruchipau agresivitatea față de un mediu social care nu i-a oferit instrumentele de comunicare pe care le-ar fi dorit. El s-a refugiat în comunitatea magrebiană, singura care îi oferea un statut însă care îl pune în situația să manifeste acest statut prin intermediul unor acte delictuoase sau agresive. Aceasta face ca orice ajutor sau intervenție să fie dificilă.

Mohamed Nasri se află la un nivel al concepției și al comunicăției care este cel al unui copil. Percepțiile lui față de lume au rămas rudimentare, exprimarea sa și înțelegerea sunt slabe. Reeducările propuse nu i-au putut furniza mijloacele de comunicare corecte și ample și a fost nevoit să revină, într-un mod regresiv, spre un mediu de origine în care trebuie să se identifice pentru a avea un statut și o identitate. În acest mediu de origine în care integrarea se face marcându-se deosebirea sa, cu supranumele de „mutul”, [el] se poate afla doar în relații de delict și agresivitate, unicele mijloace în condiția sa de a-și păstra statutul și identitatea.”

23. Un raport al unui examen psihiatric, din aceeași zi, face următoarea concluzie:

„Cunoaștem doar puține lucruri cu privire la o istorie care a fost foarte marcată de surdomutism și tentative cu rezultate foarte mediocre de reeducare. (...) [el] și-a petrecut toată copilăria și adolescența în Franța, și nu a plecat niciodată în Algeria, a cărei naționalitate totuși a păstrat-o. (...) El locuiește cu părinții săi, el iese, umbla fără rost, a utilizat banii de buzunar pe care i-a dat mama sa; acum ei locuiesc la HLM la Nanterres.

El a fost arestat acum un an sai doi, pentru furt din buzunare, și în decursul acestei detenții el a avut o stare acută de anxietate, în rezltatul căreia a fost transferat timp de trei luni într-un spital de psihiatrie.

(...)

Inteligența [sa], la nivel normal, fără îndoială, la început, este considerată în prezent în termeni de eficiență intelectuală, adică capitalul de semne este mediocru, articularea între ele este rudimentară, înțelegerea este limitată; astfel el înțelegea greu noțiunile abstracte de timp, loc, etc (...) Cunoștințele școlare sunt limitate, el nu știe să citească, sau poate citi doar titlurile, numele străzilor, scrie doar numele său și nimic mai mult, și nu a integrat mecanismul de adunare cu reținerea cifrei în minte. Traducătorul nostru spune că îl percepe ca pe un băiat surdomut de 7 -8 ani, care nu a beneficiat niciodată de o instituționalizare specializată (...)

24. Conform unui raport al unui examen psihiatric din 31 iulie 1984:

„ El este surdomut, practic el nu a fost reeducat și este cunoscut faptul că astfel de deficiențe, în afară de simplul deficit instrumental, a avut repercusiuni, într-un mod mult mai general, asupra ansamblului de procese de conceptualizare și în special de însușire a legii morale; putem să ne gândim deci că el nu are aceeași scară de valori pe care le are un individ care ar fi în mod normal inclus în societate și care aude în mod normal, și trebuie de ținut cont de acești factori psihologici la aprecierea infrațiunii sale.

(...)

DI Mohamed Nasri nu prezintă în cadrul unui examen anomalii mintale, psihice sau care prezintă tulburări majore de caracter de dimensiune psihiatrică alienantă; el se înfățișează totuși ca fiind un individ deplasat, rău inclus în societate, cu disabilități de surdomutism, cu repercusiunile pe care le poate avea asupra proceselor sale de conceptualizare și asupra faptului cum integrează el normele morale.

El nu era într-o stare de demență, în sensul articolului 64 din Codul penal, la epoca faptelor; dintr-un punct de vedere strict psihiatric, anomaliile constatate nu sunt de natură să atenueze responsabilitatea sa.

El este susceptibil de o pedeapsă penală; el nu are îngriiri speciale însă a beneficiat în mod util de o încadrare specializată din cauza surdomutismului său, ceea ce ar fi susceptibil de a ameliora pronosticul readaptabilității sale; plasarea sa într-un spital de psihiatrie nu este nici în interesul său nici în cel al

colectivității.”

25. Conform unui raport medico-psihiatric din 18 iunie 1985;

„În rezultatul examenului nimic nu ne permite să spunem că [DI Nasri] nu ar fi în măsură să fie conștient de normele și de interdicțiile sociale, nici că aptitudinea sa de a se controla ar fi alterată de un proces patologic caracterizat.

Din contra, fără îndoială că nesatisfacția pe care o simte, dificultățile de comunicare cu alții, imposibilitatea de a mediatiza dorințele prin vorbe se îmbină la el pentru a constitui un teren psihologic cu cea mai mică rezistență în ceea ce privește trecerea la acte.”

2. Raportul poliției

26. Un raport al poliției din 13 aprilie 1992 cu privire la reclamant precizează:

„Disabilitatea sa, mutismul și surditatea, este efectivă și nu îl împiedică să hoinărească la orice oră de zi sau noapte pe străzile orașului Villeneuve-la Garenne, și alte comune, și să frecventeze intens localurile unde se vând băuturi alcoolice unde bea alcool, fapt ce îl face agresiv și chiar violent.

(...)

El inspiră teroare locuitorilor orașului Villeneuve-la-Garenne precum și complicilor săi. Este implicat [în] numeroase cazuri de furt sau de violență. Acest individ, violent și nesocial, nu face nici un efort pentru a se integra în societatea noastră și profită de disabilitatea sa și de dispozițiile favorabile ale administrației și justiției. El prezintă un real pericol pentru ordinea publică, cu atât mai mult cu cât el pare a fi liderul tinerilor delicvenți din Villeneuve-la Garenne prin frica pe care o inspiră.”

II. DREPTUL INTERN PERTINENT

27. Expulzarea străinilor este administrată de ordonanța din 2 noiembrie 1945 cu privire la condițiile de intrare și ședere a străinilor în Franța. Articolul 23 dispune, în versiunea sa din 29 octombrie 1981:

„Expulzarea poate fi pronunțată printr-o hotărâre a ministrului Afacerilor Interne dacă prezența străinului pe teritoriul francez constituie o amenințare gravă pentru ordinea publică.”

O lege din 9 septembrie 1986 a suprimat cuvântul „grav” din textul menționat mai sus; la 2 august 1990 a fost restaurat textul introdus în 1981.

PROCEDURA ÎN FAȚA COMISIEI

28. DI Nasri a sesizat Comisia la 30 ianuarie 1992 (cererea nr 19465/92). El pretindea că expulzarea sa spre Algeria ar implica încălcarea articolelor 3 și 8 (art. 3, art.8) din Convenție; el pretindea de altfel că i-a fost încălcat dreptul stipulat în articolul 6 (art.6).

29. În aceeași zi, președintele Comisiei a indicat guvernului francez, în virtutea articolului 36 din regulamentul său interior, că era de dorit ca, în interesul părților și a desfășurării normale a procedurii, să nu-l îndepărteze pe reclamant până la 21 februarie 1992 - sfârșitul următoarei sesiuni

a Comisiei. Aceasta a prelungit de mai multe ori aplicarea articolului 36.

30. La 11 mai 1993, Comisia a reținut plângerea cu privire la articolele 3 și 8 (art.3, art.8) din Convenție și a respins cererea pentru surplus.

În raportul său din 10 martie 1994 (articolul 31) (art.31), ea a făcut un aviz conform căruia expulzarea interesatului spre Algeria ar constitui o încălcare a articolelor 3 (art.3) (optsprezece voturi contra trei) și 8 (art. 8) (douăzeci de voturi contra două). Textul integral al avizului său și al celor două opinii separate care îl însoțește figurează în anexa acestei hotărâri¹.

CONCLUZIILE PREZENTATE CURȚII

31. În memoriul său, Guvernul „cere Curții să respingă cererea Dlui Nasri”.

32. Din partea sa, reclamantul invită Curtea să declare că executarea hotărârii de expulzare spre Algeria ar constitui o încălcare a articolelor 3 și 8 (art. 3, art. 8), și „să ceară Franței să anuleze pur și simplu [această] hotărâre (...)”.

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 8 (art.8) DIN CONVENȚIE

33. După părerea Dlui Nasri, expulzarea sa de către autoritățile franceze ar aduce atingere la viața sa de familie și ar încălca articolul 8 (art.8) din Convenție:

« 1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în executarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora. »

Contrar Guvernului, Comisia a aderat la această teză.

A. Paragraful 1 din articolul 8 (art. 8-1)

34. Împreună cu Comisia și Guvernul, Curtea consideră că executarea măsurii litigioase ar constitui o ingerință în exercitarea de către interesat a dreptului său la respectarea vieții sale de familie.

B. Paragraful 2 din articolul 8 (art. 8-2)

¹ Nota: din motive de ordin practic, el va figura doar în ediția imprimată (culegerea oficială conține o alegere de hotărâri ale Curții), dar fiecare poate să-l procure de la grefier.

35. Trebuie deci să determinăm dacă expulzarea despre care este vorba ar îndeplini condițiile paragrafului 2 (art. 8-2), adică ar fi “prevăzută de lege”, orientată spre unul sau mai multe scopuri legitime pe care le enumeră și “necesară”, “într-o societate democratică”, pentru a realiza scopul sau scopurile.

1. “Prevăzută de lege”

36. Curtea subliniază, împreună cu părțile la proces, că hotărârea ministerială din 21 august 1987 se fondează pe articolele 23 și 24 din ordonanța din 2 noiembrie 1945 modificată, cu privire la condițiile de intrare și de ședere a străinilor în Franța (paragraful 27 de mai sus). Dl Nasri a fost de accord și de altfel Consiliul Europei a constatat, în hotărârea sa din 15 februarie 1991, legalitatea măsurilor de expulzare (paragraful 15 de mai sus).

2. Scopul legitim

37. Guvernul și Comisia consideră că ingerința în cauză ar viza scopuri pe deplin compatibile cu Convenția : « apărarea ordinii » și « prevenirea infracțiunilor penale ». Reclamantul nu contestează acest fapt.

Curtea face aceeași concluzie.

3. « Necesară », « într-o societate democratică »

38. Dl Nasri susține că expulzarea sa nu este necesară într-o societate democratică. Surdomut, analfabet și necunoscând limba surdomuților, el ar suporta dificultăți enorme de comunicare dacă ar fi îndepărtat de apropiații lui, care sunt unicii care îi pot înțelege semnele prin intermediul cărora el se exprimă. De fapt, din 1965, părinții precum și frații și surorile sale nu au părăsit Franța; șase dintre ei au obținut cetățenia franceză. El nu a rupt niciodată legăturile cu familia sa, căci în afară de anumite perioade pe care le-a petrecut cu sora și cumnatul său, el a trăit mereu în casa părintească. De altfel în prezent el tot acolo își are reședința.

În afară de aceasta, reclamantul nu cunoaște limba arabă: el a frecventat foarte puțin școala în Franța la care a avut dreptul iar contactele sale cu comunitatea magrebiană se limita la cele cu membrii săi care provin din cea de-a doua generație și, care în cea mai mare majoritate, nu vorbesc limba arabă.

În ceea ce privește infracțiunile de care este vinovat interesatul, majoritatea ele sunt mici delicvențe, precum furtul. De sigur, el a mai fost condamnat pentru viol, care este de altfel la originea expulzării sale. Totuși, curtea de jurați i-a aplicat o pedeapsă cu închisoarea, cu amânare și cu punere la încercare în locul reclusiunii (paragraful 12 de mai sus). După acesată nelegiure, care datează din 1983, el nu a avut recidive de viol.

39. Delegatul Comisiei împărtășește în esență acest punct de vedere. El subliniază că trebuie de ținut cont de cauzele comportamentului Dlui Nasri. De fapt, acesta nu a beneficiat niciodată de o încadrare psihiatrică pe care o cerea starea sa, în pofida numeroaselor recomandări ale experților care au fost consultați de tribunale cu privire la acest subiect. De asemenea, va trebui de nuanțat mult aprecierea negativă pe care au făcut-o autoritățile în privința lui.

40. Din partea sa, Guvernul insistă asupra trecutului foarte criminal al interesatului, încununat de interpelări și o duzină de condamnări judiciare care se eșalonează pe o perioadă din 1981 până în 1993. În perioada cuprinsă între 1 ianuarie 1981 și 6 iulie 1993, el a stat o sută trei luni în închisoare, profitând de fiecare dată de perioade scurte de libertate pentru a comite noi infracțiuni, ultima dată – un furt cu violență – care l-a costat o pedeapsă pronunțată la 31 martie 1993.

Totuși, decizia de expulzare a interesatului ar avea principalul său fundament în condamnarea acestui viol. Din cauza acestei crime, cazul Dlui Nasri ar fi fost mult mai grav decât cel al Dlor Moustaquim și Beldjoudi (hotărârea Moustaquim împotriva Belgiei din 18 februarie 1991, seria A nr 193, și Beldjoudi împotriva Franței din 26 martie 1992, seria A nr 234-A).

La urma urmelor, reclamantul ar fi fost cu totul capabil să fie înțeles și să stabilească relații în afara familiei sale. Mai multe rapoarte ale poliției subliniază cu această ocazie că el petrece cel mai mult timp printre bandele de tineri cu care el duce de altfel o viață socială delictuoasă intensă.

Pe scurt, atingerile grave și repetate aduse ordinii publice comise de interesat ar fi mai presus față de protecția cauzată de viața sa de familie, a cărei realitate ar părea de altfel contestabilă.

41. Curtea reamintește că Statelor contractante le revine să asigure ordinea publică, în special în exercitarea dreptului lor de a controla, în virtutea unui principiu de drept internațional bine stabilit și fără prejudiciu, angajamentele care decurg pentru ei din tratate, intrarea și șederea nenaționalilor, și în special de a expulza delicvenții dintre ei.

Totuși, deciziile lor în această materie, în măsura în care ele aduc atingere la un drept protejat de paragraful 1 din articolul 8 (art. 8-1), trebuie să fie necesare într-o societate democratică, adică justificate de o necesitate imperioasă și, în special, proporționale scopului legitim urmărit (vezi, în ultimul rând, hotărârea Beldjoudi menționată anterior, p. 27, par. 74).

42. În această împrejurare, expulzarea reclamantului a fost hotărâtă în urma unei condamnări a acestuia pentru viol în grup. Autorul unei infracțiuni atât de grave poate, fără îndoială, să reprezinte o seroasă amenințare pentru ordinea publică. În speță totuși, mai sunt și alte aspecte care trebuie luate în considerare. Astfel, curtea de jurați din Hauts-de-Seine a admis existența unor circumstanțe atenuante și a condamnat acuzatul la o pedeapsă de cinci ani de închisoare, însoțită de o amânare cu doi ani și o punere la încercare; ea a recunoscut de altfel implicit că Dl Nasri nu fusese instigatorul crimei în cauză. Apoi, după 1983, el nu a avut nici o recidivă de viol.

43. A trebuit mai ales de ținut cont de infirmitatea Dlui Nasri, un surdomitism congenital ale cărui efecte sunt amplificate de analfabetismul care se datorează unei școlarități foarte deficiente, chiar dacă interesatul are o oarecare vină în această situație pentru că din cauza conduitei sale rele el a constituit obiectul expulzărilor din instituțiile pe care le frecventa. Împreună cu delegatul Comisiei, care se sprijină pe expertizele realizate cu referire la reclamant, Curtea ar fi de părerea că, pentru un individ care se confruntă cu asemenea obstacole, familia prezintă o importanță cu totul specială, nu numai ca mediu de primire, dar și pentru că ea îl poate ajuta să nu se scufunde în delicvențe, și aceasta mai ales că în speță Dl Nasri nu a avut nici un tratament adaptat situației sale.

44. Trebuie de subliniat de asemenea că interesatul împărtășește domiciliul cu părinții săi, în unele perioade, cu sora sa, pe care i-a urmat de fiecare dată când ei s-au mutat la altă adresă și nu a rupt niciodată legăturile cu ei. Ieșirile sale frecvente « în bandă » nu au schimbat nimic în această privință.

Așadar, părinții Dlui Nasri au venit să se instaleze în Franța în 1965, cu copiii lor, și nu au mai părăsit de atunci țara. De atunci, șase din cei nouă frați și surori ale interesatului au obținut cetățenia franceză. El însăși a frecventat de câteva ori școala de care a putut beneficia,

45. Curtea consideră că este demnă de încredere afirmația necontestată conform căreia Dl Nasri nu înțelege limba arabă. De sigur, el frecventează comunitatea magrebiană, însă este notoriu că printre cei mai tineri membri ai săi limba țării de origine tinde să fie mai puțin utilizată; cu atât mai mult când este vorba despre un surdomut.

46. Ținând cont de toate aceste circumstanțe specifice, în special de situația unui om surd, mut, care poate găsi un minimum de echilibru psihologic și social doar în familia sa, compusă în majoritate din cetățeni francezi care ei înșiși nu au legături cu Algeria, atunci se pare că decizia de a expulza reclamantul, dacă ea ar fi executată, nu ar fi proporțională cu scopul legitim urmărit. Ea nu ar recunoaște respectarea vieții de familie și ar încălca deci articolul 8 (art.8).

II. CU PRIVIRE LA ÎNCĂLCAREA PRETINSĂ A ARTICOLULUI 3 (art.3) DIN CONVENȚIE

47. Dl Nasri pretinde de asemenea că expulzarea sa spre Algeria ar constitui un tratament inuman și degradant contrar articolului 3 (art. 3) din Convenție.

48. Ținând cont de concluzia care figurează în paragraful 46 de mai sus, Curtea nu consideră că este necesar să fie examinată această plângere.

III. CU PRIVIRE LA APLICAREA ARTICOLULUI 50 (art. 50) DIN CONVENȚIE

49. În baza articolului 50 (art. 50) din Convenție, Dl Nasri, care a beneficiat de asistența judiciară în fața organelor din Strasbourg, nu solicită nici reparația unei despăgubiri, nici rambursarea costurilor și cheltuielilor. Problema nu cere o examinare din oficiu.

50. În ceea ce privește cererea reclamantului care tinde spre anularea hotărârii de expulzare litigioasă (paragraful 32 de mai sus), Curtea constată că Convenția nu îi oferă competența pentru a cere Statului francez să facă acest lucru. (vezi, *mutatis mutandis*, hotărârea Saïdi împotriva Franței din 20 septembrie 1993, seria A nr 261-C, p. 57, par. 47).

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Declară*, în unanimitate, că ar fi fost încălcat articolul 8 (art. 8) din Convenție dacă decizia de expulzare a reclamantului ar fi fost executată;

2. *Declară*, cu șapte voturi contra două, că nu a trebuit să fie examinată hotărârea din punctul de vedere al articolului 3;

3. *Declară*, în unanimitate, că în aceste împrejurări nu a fost necesară aplicarea articolului 50 din Convenție.

Redactată în limbile franceză și engleză, apoi pronunțată în ședință publică la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg, la 13 iulie 1995.

Semnat: Rolv RYSSDAL
Președinte

Semnat: Din partea Grefierului
Vincent BERGER
Șef de diviziune
la grefa Curții

În conformitate cu articolele 51 paragraful 2 (art.51-2) din Convenție și 53 paragraful 2 din Regulamentul A, la prezenta hotărâre sunt anexate următoarele opinii separate:

- Opinia concordantă a Dlui Pettiti;
- Opinia parțial disidentă a Dlui De Meyer;
- Opinia parțial disidentă a Dlui Morenilla;
- Opinia concordantă a Dlui Wildhaber.

Parafat: R.R.

Parafat: V.B.

Am votat împreună cu colegii din Camera Curții, reținând în caz de expulzare încălcarea articolului 8 (art. 8) din cauza unui cumul de împrejurări (paragraful 46 din hotărâre).

Totuși, consider că motivația cu privire la acest cumul ar fi putut include două elemente suplimentare. Pe de o parte, faptul că condamnarea pentru un viol care justifică expulzarea data din 1986 (15 mai); faptul că perioada de menținere pe teritoriul metropolitan, modifica consecințele unei expulzări, care ar fi fost executată într-o perioadă care se situează cu totul în alt context (fără a omite faptul că guvernul francez a acceptat să suspendeze măsura la cererea Comisiei când a fost făcută o sesizare cu privire la aceasta). Pe de altă parte, evoluția condițiilor sociale în raport cu handicapul fizic al Dlui Nasri și cea a condițiilor generale este inclusă în perioada 1983-1995 în cele două țări vizate.

Curtea europeană este acum sesizată de mai multe cazuri cu privire la expulzarea străinilor delicvenți recidiviști. Or, Convenția europeană a exclus din dreptul material regimul de expulzare al străinilor de către Stat (în afară de ceea ce se referă la expulzările colective). Totuși, Curtea, invocând articolul 8 (art. 8) și articolul 3 (art. 3) în împrejurări excepționale grave poate examina cazuri individuale fără a depăși drepturile pe care le prevede articolul 8 (art. 8) cu privire la domeniul vieții private. Însă această cale jurisprudențială nu permite bravarea problemei generale care este de resortul Statelor membre ale Consiliului European, dacă ele au dorința să adopte o politică omogenă și de cooperare, ținând cont de fluxul migrator și de condițiile diferite de integrare și de regrupare a familiei practicate de anumite State de a consolida protecția familiilor, și nu de altcineva.

La acest stadiu, de asemenea, ar fi necesară o armonizare a politicilor penale care integrează politicile de expulzare și de dublă pedeapsă în funcție de diferite tradiții judiciare existente.

Curtea europeană va fi probabil orientată, în viitor, să păstreze criteriile pe care dorește să le adopte: pragul de condamnare și de recidive, handicapuri fizice și lingvistice luate în considerare, caracterul crimelor și delictelor incluse în viața de familie și definiția comunității familiale care trebuie protejate în sensul articolului 8 (art.8), definiția sistemului public european în acest context. În acest sens, trebuia să se facă un studiu comparat efectuat în Statele membre de un comitet de experți ad hoc care confruntă legislațiilor și practicile judiciare și administrative a Statelor membre în aceste domenii, pentru a evita distorsiuni de la o țară la alta, care nu ar fi conforme cu angajamentul comun al Statelor de a asigura împreună apărarea drepturilor înscrise în Convenția europeană a Drepturilor Omului.

Nu am putut aproba punctul 2 din dispozitivul prezentei hotărâri, din aceleași motive pe care le-am indicat referitor la hotărârea Beldjoudi împotriva Franței (1).

1. Seria A nr 234-A, p. 35.

În această hotărâre, la fel, consider, ținând cont în special de infirmitatea Dlui Nasri (2), că expulzarea acestuia ar aduce atingere nu numai la viața privată și de familie dar ar constitui mai ales un tratament inuman.

2. Vezi paragrafele 20 -25, 43 și 46 din această hotărâre.

1. După părerea mea, măsura de expulzare a Dlui Nasri, în împrejurările pe care le arată majoritatea (paragraful 46), sunt analizate mai ales și mai întâi de toate ca fiind un tratament inuman. Curtea ar fi trebuit să se pronunțe mai întâi asupra acestei plângeri explicate a reclamantului, extrase din articolul 3 (art.3) din Convenție, și să respecte abordarea și concluzia cu privire la încălcarea a majorității Comisiei.

2. Situația dramatică personală a reclamantului (surdmutismul său, fiind fără instruire, disabilitatea socială și trecutul său greu delictuos) nu ar trebui totuși să umbrească problema mai generală implicată aplicării articolului 3 (art. 3) din Convenție cauzei speței: cea a limitelor pentru măsurile administrative - sau pentru pedepsele penale - de expulzare spre țara „de origine”, din cauza unui comportament delictuos sau marginal al străinilor numiți de a doua generație, inclusiv cei care, la fel ca și reclamantul, au sosit în copilărie fiind însoțiți de părinții muncitori.

3. Măsura de expulzare a acestor „necetățeni” periculoși poate fi convenabilă pentru Statul care se debarasează astfel de persoanele considerate „nedezirabile”, însă ea se dovedește a fi crudă și inumană și net discriminatorie față de „cetățenii” care se află în împrejurări similare. Statul care, din motive de conveniență, primește muncitorii imigranți și autorizează reședința lor, devine responsabil de educația și de socializarea copiilor acestor imigranți ca și de copiii acestor „cetățeni”. În caz de eșec al acestei socializări, a căror consecințe sunt comportamentele marjinale sau delictuoase, acest Stat este de asemenea obligat să le asigure reinsertia lor socială în loc să-i trimită din nou în țara lor de origine, care nu are nici o responsabilitate pentru aceste comportamente și unde posibilitățile de reabilitare într-un mediu social străin este iluzoriu. Tratatul administrativ sau penal nu ar trebui deci să difere din cauza originii naționale a părinților prevăzând, prin expulzare, o agravare net discriminatorie a sancțiunii.

4. S-a remarcat la justa valoare (vezi *Andrew Drzemczewski, The position of aliens in relation to the European Convention on Human Rights*, Consiliul Europei, Strasbourg, 1985, pp. 7-9) scimbările înregistrate în prezent în dreptul internațional, sub influența recentelor dezvoltări în materie de drepturi ale omului, în sensul unei egalități de tratament între străini și naționali. Această egalitate devine din ce în ce mai aparentă dacă este vorba despre „imigranții integrați” în comunitatea unde lucrează. În termenii articolului 12 paragraful 4 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, „propria lor țară” este acea unde s-au născut sau în care au crescut și care este a lor în pofida dificultăților de adaptare inrente unei origini străine sau a apartenențelor la o cultură familială diferită. În orice caz, considerările de ordin legal sau invocarea tradițională a suveranității Statului nu pot acum să servească drept bază pentru un astfel de tratament.

5. Totuși, pentru a treia oară în patru ani (vezi hotărârile Moustaquim împotriva Belgiei din 18 februarie 1991, seria A nr 193, p. 20, par. 50, și Beldjoudi împotriva Franței din 26 martie 1992, seria A nr 234-A, p. 29, par. 82), Curtea a furnizat o nouă dovadă a „circumspecției” sale tradiționale (vezi Marc-André Eissen, *El Tribunal Europeo de Derechos Humanos*, traducere spaniolă, Civitas, Madrid, 1985, pp. 81 și 95); majoritatea „nu consideră că este necesar de a examina această plângere” (paragraful 48) și se mulțumește să constate o încălcare a articolului 8 (art. 8) din Convenție, care consideră această măsură ca o ingerință în viața de familie a persoanei afectate. Regret acest lucru pentru că importanța problemei și actualitatea sa cer Curții de a se pronunța asupra acestui punct și de a formula opinia sa cu claritate, ceea ce nu exclude luarea în considerare a împrejurărilor cauzei în speță.

6. În final, am votat împreună cu majoritatea pentru încălcarea articolului 8 (art. 8) din Convenție în această hotărâre, chiar dacă nu împărtășesc raționamentul fondat pe condiția de nenațional a Dlui Nasri și pe responsabilitatea acestuia pentru „o conduită rea” (paragrafele 22-25 și 43). În fața situației penibile a reclamantului, cred totuși că este foarte formal demersul majorității (paragraful 46) care califică, din punct de vedere juridic, expulzarea Dlui Nasri ca o ingerință în viața de familie, mai degrabă decât în viața sa privată, concept mai generic al cărui aspect este viața de familie.

De fapt, articolul 8 (art. 8) din Convenție recunoaște dreptul la respectarea de către autoritatea publică a „sferei private” a individului (vezi *Stephan Breitenmoser, Der Schutz der Privatsphäre gemäss Art. 8 (art. 8) EMRK, Juristische Fakultät der Universität Basel*, Bazel, 1986), a vieții sale personale, care, în definiția Convenției, cuprinde viața privată și de familie, domiciliul și corespondența sa. Măsura de expulzare din țara în care a trăit de la naștere sau din copilărie înseamnă o ingerință în această sferă privată sau personală dacă ea include, ca și în cauza în speță, separarea persoanei afectate prin ruptura cu anturajul său vital, cu „cercul său social” și afectiv, inclusiv cu familia sa. Această ingerință a autorității publice încalcă dreptul oricărei persoane la respectarea vieții sale private și de familie, dacă nu este justificată conform paragrafului 2 din articolul 8 (art. 8-2) din Convenție; ceea ce, așa cum subliniază majoritatea, nu este cazul în această hotărâre.

OPINIA CONCORDANTĂ A DLUI JUDECĂTOR WILDHABER

După părerea mea, este vorba despre un caz special care nu poate fi ușor generalizat. La fel ca și reclamantul, Curtea, bazându-se pe articolul 8 (art. 8), invocă doar dreptul la respectarea vieții sale de familie. Acest mod de a vedea este puțin artificial, căci lipsește componenta respectării vieții

private a persoanei interesate. În asemenea situații, ar fi mai realist de a lua în considerare ansamblul lanțului social care are importanță pentru reclamant, familia fiind doar o parte, desigur esențială, a acestui context global.

Nu mi s-a părut necesar, așa cum nici majorității nu i s-a părut acest lucru, să mă bazez pe articolul 3 (art. 3). Dacă a fost invocată această dispoziție (art. 3), s-ar fi putut subînțelege că nu ar fi trebuit de pus pe cântar interesele publice, dar mai degrabă că nici într-un caz nu ar trebui expulzați imigranții din cea de-a „doua generație”. Mi se pare că aceasta ar merge prea departe și în mod excepțional, expulzarea trebuie să rămână posibilă, în conformitate cu principiile generale ale dreptului internațional, pentru imigranții din cea de-a „doua generație” care au comis crime foarte grave (omucidere, viol, trafic de droguri).